

Hynnisten ja Hynysten juurilla¹

Hynninen ja **Hynnen** ovat itäsuomalaisia sukunimiä. Kun tarkastellaan suomalaisten sukunimien alkuperää, on otettava huomioon nimen ikä ja sisältö. Itäsuomalaiset sukunimet ovat vanhinta sukunimikerrostumaamme. Ne ovat tyypillisesti *nen*-loppuisia. Kun Suomessa alettiin pitää säännöllisiä asiakirjoja 1500-luvulta alkaen, nämä nimet ilmestyivät niihin runsaslukuisina ja periytyvinä. Vanhimmat näistä nimistä voidaan ajoittaa 1200-luvulle sisältönsä kautta.

Itäsuomalaiset talonpoikaiset sukunimet ovat siitä erityinen ilmiö, että ne on otettu käyttöön omaehtoisesti, ilman ylempien esikuvaa, kuten Euroopassa yleensä on ollut laita. Savolaiset liikkuvat eränkävijät ja kaskitalonpojat alkoivat käyttää sukunimiä aivan omintakeisesti jo ennen Ruotsin ritarihuoneen järjestäytymistä, joka tapahtui 1626. Suotta ei sanota, että sukunimessä *-nen*-loppu on ”savolaisten aatelistunnus”.

1 Sukunimikäytännön historiaa

1.1 Eurooppalainen sukunimikäytäntö

Luon aluksi lyhyen katsauksen eurooppalaiseen sukunimikäytäntöön, niin Hynnisten ja Hynysten sukunimien synty asemoituu tarkemmin.

Aloitetaanpa antiikin Roomasta. Sukunimiä oli antiikin Roomassa jo ennen ajanlaskumme alkua, mutta tämä käytäntö rappeutui ja katosi. Antiikin kristillisenä aikakautena yhden nimen käyttö vahvistui asteittain, ja antiikin ajan lopulla Roomassa oli jälleen yhden nimen systeemi² eli käytössä olivat vain ei-periytyvät yksilönnimet. Sukunimien häviämistä Roomassa edisti Itäisen Välimeren alueen, varhaisten kristittyjen ja juutalaisten yksinimisyys. Ehkä vielä voimakkaampaa oli valtakunnan länsiosan ns. barbaarien vaikutus, kuten sotaväen edustajien ja korkeiden valtion virkamiesten, jotka säännönmukaisesti käyttivät vain yhtä nimeä. Myös keisarit käyttivät 4. vuosisadalta alkaen virallisesti vain yhtä nimeä.³ – Eurooppalainen sukunimikäytäntö ei siis palaudu antiikin aikaan, sillä tuo perintö katkesi ajat sitten.

Nykyisessä mielessä Euroopassa sukunimet tulivat ensimmäisinä käyttöön **Venetsian** patriiseilla 800-luvulla. Sukunimiä ottivat käyttöön ensiksi aateliset, ja porvaristo seurasi pian perästä; sukunimestä oli hyötyä etenkin kaupankäynnissä. Perässä tulivat talonpojat ja maanvuokraajat, mutta kesti vielä 800 vuotta, ennen kuin sukunimistä tuli Italiassa kaikkialle ulottuva instituutio. Pohjois-Italian naapurissa Etelä-**Ranskassa** käänne sukunimien omaksumiseen

¹ Kirjoitus perustuu Hynysten sukutapaamisessa lisäsalmissa 1. – 2.8.2015 pidettyyn esitelmään.

² Solin 1996: 1026 ja 1998: 190.

³ Solin 2002: 13 ja 2004b: 7–8; ks. myös Kajanto 1977: 425.

tapahtui 900- ja 1000-luvulla, Britteinsaarilla normannien valtaannousun myötä 1000-luvulta alkaen. Tämä koski kuitenkin vain ylempiä yhteiskuntaluokkia.

Saksalaisella kielialueella sukunimiä omaksuivat ensimmäisinä aateliset, joille periytyvien oikeuksien todistaminen tuli tärkeäksi vuodesta 1037, jolloin Konrad II myönsi periytyvät läänitykset. Kaupunkien ylempi porvaristo omaksui sukunimet 1300- ja 1400-luvulla, mutta talonpoikaisto vasta 1700- ja 1800-luvulla. Saksan ja Itävallan juutalaiset käyttivät yleensä yksilöllisiä, siis ei-periytyviä nimiä, joissa etunimen jälkeen merkittiin ei-periytyvä patronyymi, jossa oli mukana 'poikaa' tarkoittava sana *ben*.⁴

Mainittakoon, että sukunimet olivat vanhassa Israelissa tuntemattomia. Keskiajallakaan juutalaiset eivät vielä käyttäneet sukunimiä.⁵ Saksalaisella kielialueella sukunimen omaksuminen ja käyttöönotto tuli juutalaisväestölle lakisääteiseksi 1700-luvun lopulla, kun kiertelevää väestönosaa haluttiin tarkemmin seurata.⁶

Myös **Unkarissa** sukunimiä oli alkuun aatelisilla, mutta maatyöläisten lisänimet vaihtuivat sen paikan mukaan missä he asuivat. Niinpä sukunimi säädettiin 1700-luvulla pakolliseksi ja sen sai muuttaa vain kuninkaan luvalla. **Virossa** tavallinen kansa sai sukunimensä maaorjuudesta vapautumisen yhteydessä eli 1800-luvulla, ja **Ruotsissakin** tultiin toimeen 1800-luvulle pelkin patronyymein, aatelista ja porvarista lukuun ottamatta. Mutta Ruotsinkin aateli tuli toimeen 1500-luvulla pelkin etunimen ja patronyymein, ja esim. meille tuttua "Kustaa Vaasaa" kutsuttiin vain nimellä *Gustaf Erikson* ja kuninkaana nimellä *Gustav*, mutta ei koskaan nimellä "Gustav Vasa". Tämä nimitys on lisätty paljon myöhemmin ja levinnyt laajemmin vuodesta 1786 Kustaa II:n oopperan "Gustaf Vasa ansiosta".⁷

Venäjällä sukunimiperinne noudattaa pitkälti muun Euroopan käytänteitä, sillä venäläiset sukunimet ovat tavallisesti peräisin yksilönnimistä, ammattia tai kotipaikkaa ilmaisevista nimistä tai korkonimistä. Venäläiset lisänimet kiteytyivät sukunimiksi eriaikaisesti eri yhteiskuntakerroksissa. Aateli ja muu ylempi säätyläistö, joilla tämä muutos tapahtui 1500-luvun puolimaissa, toimivat tässäkin esikuvina muille sosiaaliluokille. Porvaristo seurasi esimerkkiä hieman myöhemmin; huomattavimmat kauppiat ja liikemiehet olivat vakiinnuttaneet periytyvän sukunimen käytön 1600-luvulla. Muilla tämä tapahtui suunnilleen 1700- ja 1800-luvulla.⁸ Tavallinen talonpoikaisto tuli toimeen patronyymein, ja vielä 1922 Karjalankannaksella saattoi tavata venäläisen talonpojan, joka ei tiennyt, mikä hänen "sukunimensä" oli, vaan nimitti itseään vain etu- ja isännimellä: *Maksim Jemeljanov*.⁹

⁴ Pulgram 1993/1950–1951: 333–334.

⁵ Solin 2004a.

⁶ Schützeichel 1982: 76

⁷ Gillingstam 1964.

⁸ Unbegaun 1972: 14.

⁹ Kiparsky 1974: 5.

2 Suomalaisen sukunimikäytännön muotoutuminen

Suomalaisen sukunimikäytännön kehityksen voi tiivistää seuraavaan kaavioon (Kuva 1). Lisänimistön vanhinta kerrostumaa ovat yksilölliset liikanimet, jotka eivät periytyneet. Niiden käyttö julkisessa identifioinnissa väheni sitä mukaa, kun sukunimistyminen eteni. Talonnimiä käytettiin Länsi-Suomessa pitkään henkilöiden identifioimiseen, mutta ne toimivat eräänlaisina ”osoiteniminä”, jotka vaihtuivat, jos asukkaat muuttivat talosta toiseen. Sukunimettömiä identifioitiin asiakirjoissa myös patronyymein.

Sukunimistömme vanhinta kerrostumaa ovat itäsuomalaiset sukunimet. Ne ovat olleet periytyviä vuosisatojen ajan. 1500- ja 1600-luvulla otettiin käyttöön porvaris- ja käsityöläisnimiä, jotka alkoivat periytyä 1600-luvulta alkaen. Sivistyneistö- tai oppineistonimet olivat nimiä, joita annettiin opintielle lähteneille klassisten kielten mallin mukaisesti henkilökohtaisiksi lisänimiksi, ja myöhemmin niistä tuli periytyviä sukunimiä.

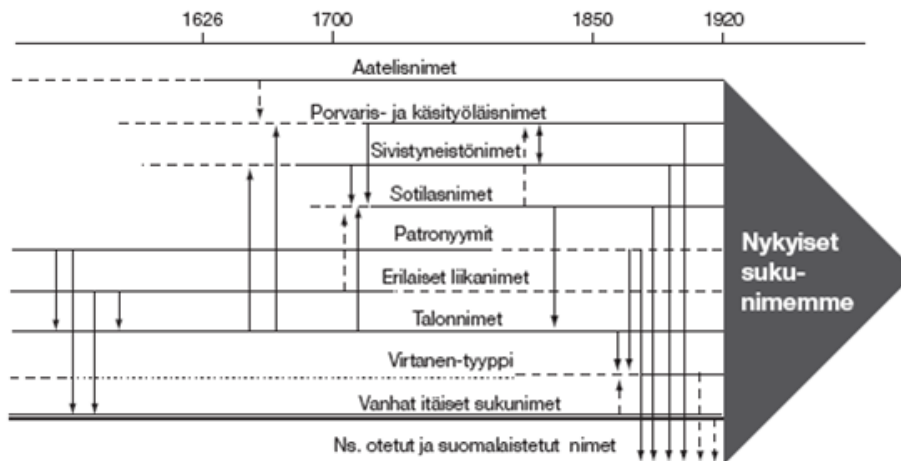
Aatelinimiä oli 1500-luvulla vielä harvalla. Kun Ruotsin ritarihuone järjestäytyi 1626, aateliset merkittiin niihin nimellä ja numerolla. Tässä vaiheessa moni aatelinen, jolla ei vielä sukunimeä ollut, otti sellaisen. Ainoa määräys oli, että samannimisten sukujen oli otettava toisistaan erottuva nimi.

Ruotsinkielisten sotilasnimien kausi alkoi 1600-luvun lopulla ruotujakolaitoksen perustamisesta, mutta nämäkin nimet tarkoitettiin alkuun vain ruodulle, jossa sotilas vaihtui. Ajan mittaan niitä kiinnittyi sukunimettömille sukunimiksi ja Itä-Suomessa niitä otettiin paikoin käyttöön oman periytyvän sukunimen sijasta, varsinkin jos omansukunimisiä oli paikkakunnalla liikaa henkilöiden erottumisen kannalta.

1800-luvulla Suomen sukunimistössä tapahtui lyhyessä ajassa merkittävä murros. Se ilmeni muun muassa niin, että ihmiset, joilla ei ennestään ollut sukunimeä, ottivat sellaisen. Suomen sukunimijärjestelmä rikastui uusilla, tietoisesti periytyviksi sukunimiksi otetuilla nimityypeillä, ja monet entiset lisänimet vakiintuivat sukunimiksi. Pian sen jälkeen ryhdyttiin suomalaistamaan jo käytössä olleita muunkielisiä sukunimiä.

Vuonna 1920 annettu Suomen ensimmäinen sukunimilaki määräsi kaikki käyttämään sukunimeä, jolloin niiden, joilla ei sellaista ennestään ollut, oli sellainen vuoden sisällä otettava. Laki nivoi

erilaiset lisänimijärjestelmät yhtenäiseksi sukunimijärjestelmäksi.

Kuva 1. Suomen suku ja lisänimistön koostuminen.¹⁰

Kartta 1. Itä- ja Länsi-Suomen nimikäytännön raja 1800-luvulla.¹¹ Itä- ja länsisuomalaisen suku- ja lisänimikäytännön raja. Rajan itäpuolella on jo keskiajalta alkaen käytetty periytyviä sukunimiä. Länsipuolella tavallisella maalaisrahvaalla ei yleensä ollut periytyviä suomalaisia sukunimiä ennen 1800-luvun loppua. Kartta perustuu asiakirja-aineistoista ja sukututkimuksista tehtyihin havaintoihin.

¹⁰ Paikkala 2004: 22. – Olen esittänyt kaavion varhaisimman version ensimmäisen kerran Kotikielen Seuran kokouksessa 16.2.1984.

¹¹ Paikkala 2004: 468.

Itäsuomalaisten sukunimien sisältö

Suomen talonpoikaisten sukunimien sisältöä voi hakea omaperäisistä suomen nimistä tai sanoista tai vieraista lainanimistä. Vanhimmissa sukunimissä on etenkin esikristillistä henkilönnimistöä – sellaista sisältävät esim. sukunimet **Hyvärinen**, **Toiviainen** ja **Ikäheimonen**, esikristillistä germaanista ja skandinaavista nimistöä kuten **Reinikainen** ja **Hakulinen** ja kristillistä nimistöä kuten **Nissinen** ja **Laurikainen**. Sukunimiä muodostettiin myös omaperäisistä liikanimistä kuten **Jalkanen** ja **Partanen**, tekijännimistä kuten **Arpiainen** ja **Seppänen**, lähtöpaikkaa ilmaisevista nimityksistä kuten **Hämäläinen** ja **Virolainen** ja eläintennimityksistä kuten **Hirvonen** ja **Kiiski**. Vanhimpiin yksilönnimiin – eli lähinnä miesten ns. etunimiin – perustuvilla sukunimillä on tunnusomaista, että näitä nimiä ei ole aikoihin käytetty Suomessa etuniminä. Ne ovat syrjäytyneet uudempien tieltä. Mutta niistä on yleensä vanhoja tietoja Suomesta tai lähialueilta, lähinnä Skandinaviasta ja alasaksalais-friisiläiseltä alueelta.

Silloin kun itäiseen sukunimeen voi sisältyä vanhaa etunimiaineista, on syytä ottaa lukuun **myös Länsi-Suomen talonnimet**, joihin on voinut tarttua sama nimi talon varhaisen isännän etunimestä. Jos nimikantaa näkyy läntisissä talonnimissä, voi niihin sisältyvän miehennimen uumoilla olevan yhteissuomalaista tai germaanista – lähinnä siis alasaksalaista ja skandinaavista – alkuperää. Toki läntisiin talonnimiin ovat vaikuttaneet myös savolaiset sukunimet alueilla, joille savolainen ekspansio on 1500- ja 1600-luvulla ulottunut.

3 Hun-/Hyn-alkuiset paikannimet Suomessa

3.1 Hyn-alkuiset paikannimet peruskartassa

Vertailun vuoksi voisimme katsoa myös peruskartan nimistöä. Jos tarkastellaan Maanmittauslaitoksen verkossa olevaa Kansalaisen Karttapaikkaa, joka sisältää kaikki peruskartan paikannimet, ja etsimme sieltä **Hyn**-alkuisia paikannimiä, saamme näkymän, jossa eri puolilta Suomea löytyy **Hynni**-, **Hynny**-, **Hynnä**, **Hyny**- ja **Hynö**-alkuisia nimiä seuraavasti:

Hynnilänmäki, talo, Heinävesi
Hynnisensuo, suo, Heinävesi
Hynnilänsaari: talo ja saari, Joroinen
Hynölä, 2 taloa, Joroinen
Hynölänaho, aho, Joroinen
Hynninlahti, saari, Savonlinna
Hynninsaari, saari, Savonlinna
Hynninselkä, vesialue, Savonlinna
Hynnisensaari, saari, Tervo
Hynnylä, saari, Tervo
Hynynen, lampi, Joensuu
Hynninkorpi, suo, Ruokolahti

Hynninsulunsuo, suo Ruokolahti
Hynniskangas, kohouma, Soini
Hynnisneva, suo, Soini
Hynynkylä, kylä, Ol. Pyhäjärvi
Hynninniitty, niitty, Ol. Pyhäjärvi
Hynnillä: 10 taloa
 Lapinlahti 2, Pieksämäki 1,
 Joroinen 2, Joensuu 1, Pirkkala 1,
 Kuortane 2 + kylä
Hynylä 12 taloa

Iisalmi 1, Sonkajärvi 6, Lapinlahti
3, Maaninka 1, Lieksa (kohouma)
Hynninhauta, painanne, Lohja
Hynnä, talo, 2 kpl Nurmijärvi, 1 Vihti, 1
Pirkkala

Hynnälä, talot Mynämäki, Vihti
Hynnänoja, puro, Vihti
Hynnänkallio, kohouma, Nurmijärvi
Hynnänkorpi, Nurmijärvi
Hynnynkuru, maastokohde, Laitila

Monet Itä-Suomen *Hynnin*-alkuiset paikannimet sisältävät lyhentymänä sukunimen *Hynninen*, samoin tietysti *Hynys*-nimet. Lapinlahden, Pieksämäen, Joroisten ja Joensuun *Hynnillä*-nimiset talot ovat saaneet nimensä Hynnisestä. Kuortaneen *Hynnillä*n nimi selittyy myös savolaisesta sukunimestä Hynninen, sillä Kuortaneelta on tavattu Antti Hynninen 1586. Tervon *Hynnylä* on saanut nimensä Hynnysten mukaan. Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan Hyny-alkuiset paikannimet selittyvät Hynysistä, Joroisten Hynölä Hynösistä. Läntisiä, selitystä vaativia talonnimiä olisivat **Hynnä** (2 kpl Nurmijärvi, 1 Vihti, 1 Pirkkala) ja **Hynnälä** (Mynämäki, Vihti). Nurmijärven kirkonkirjoissa mainitaan talonnimi Hyni/Hynä/Hynnä vuodesta 1785, Hynnälä talonimenä Vihdissä jo 1687 (HisKi), Pirkkalan Hynnä on 1773 perustettu Raalan kartanon torppa.

3.2 Hyn-alkuiset talonnimet HisKissä

HisKissä eli Suomen Sukututkimusseuran kirkonkirjojen tietokannassa on *Hyn*-alkuisia talonnimiä seuraavasti:

Varsinais-Suomi:

Hynis 1690- Kalanti
Hyndilä 1814 Mynämäki

Satakunta:

Hyndälä 1718 Urjala
Hynilä 1665- Mouhijärvi
Hynilä 1786 Suodenniemi
Hynylä 1868- Keuruu

Uusimaa:

Hyni/Hynä/Hynnä 1785- Nurmijärvi
Hyönölä 1617 Pusula
Hynnälä 1687- Vihti

Pohjanmaa:

Hynnillä 1757- Kuortane
Hyny 1817 Ol. Pyhäjärvi

Karjalankannas

Hynnillä 1702- Hiitola
Hynnillä 1746 Rautjärvi
Hynninen 1756- Säkkijärvi

4 Sukunimen Hynninen ~ Hynynen sisältö

Hynnisten – ja samalla Hynysten ja Hynösten – nimelle löytyy suomen murteista muutamia äännteellisiä vastaavuuksia, kuten esim. Hynnisten ja Hynysten asuinalueilta 'hidasta' ja 'saamatonta' merkitsevät *hynniäinen*, *hynökki* ja *hynöttää*, jotka sinänsä sopisivat liikanimiperuiseksi lähtökohdaksi. Metsäpirtistä on tavattu *hynnäillä* merkityksessä 'hyräillä' ja

Säämäjärvellä hiljaisella äänellä puhuva *hynäjää*.¹² Näistä tuskin olisi syntynyt pysyviä sukunimiä, eikä Länsi-Suomen *Hyn*-alkuisia nimiä voi niillä selittää.

Niinpä jäljelle jää mahdollinen henkilönnimilähtöisyys, ja niistä vierasperäiset lainanimet. Viljo Nissilä on 1950-luvulla yhdistänyt sukunimet hunneja tai unkarilaisia tarkoittaviin henkilönnimiin *Huna, Huno, Hunn, Hüna, Hüno, Hün* jne.¹³ Vuonna 1980 hän toistaa, että ”Hunneihin voitaneen liittää sukunimiryhmä *Hunnius, Huuna(nen), Huuno(nen)*, mahdollisesti etuvokaaliset asut *Hynni(nen), Hynnä, Hyny(nen), Hyynti(nen), Hyyntä(nen)*”.¹⁴

Sittemmin nimen sisältöä on tulkittu toisin. Arvostetut saksalaiset nimistöntutkijat Wilfried Seibicke (1998) sekä Rosa ja Volter Kohlheim (mm. 2012) esittelevät etunimikirjoissaan vanhoina saksalaisina (tai germaanisina) miehenniminä nimet **Hunno ja Hunold**, joiden kantana on germaaninen **hun* ’eläimen poikanen, varsinkin karhunpentu’. *Hunoldin* loppuosa *old* olisi samaa kuin alasaksalainen *-walt*, joka juontuu verbistä *waltan* ’hallita’.¹⁵ Nämä nimet ovat saksalaisella taholla käytössä etuniminä edelleen.

Kun on kyse vanhoista germaanisista nimistä, se tarkoittaa kannan esiintymistä myös muinaisskandinaavisessa nimistössä. Jos Suomeen olisi osunut joku mies, jonka etunimenä olisi ollut *Hunno, Hunold* sen muunnos, nimi olisi voinut päätyä hänen jälkeläisilleen tai se olisi voitu ottaa käyttöön myös vieraan tulokkaan tai tilapäisen kävijän esikuvaa seuraten mutta suomalaistuneena muodossa *Huuna, Huuno, Hyyntö, Hyynti, Hyyntä, Hunni, Hynni, Hynnä, Hyny* tai *Hynö*. Vierasperäistä nimeä helposti varioidaan.

5 *Hun-/Hyn*-alkuisia varhaisia henkilönnimiä eri puolilla Suomea

Mutta onko nimiä *Hunno, Hunold, Hunewald* tms. tavattu Suomesta? Onko nimi alasaksalaista vai skandinaavista perua? Liittyykö nimi varhaiseen Itämeren kauppaan vai skandinaavisiin tulokkaisiin?

Ruotsin keskiaikaisissa lähteissä¹⁶ esiintyy nimeä *Hune*, lat. *Huno*, esim. *Andrea Hunason* 1376, ja Tukholmassa Herman van der Hallen lähetti *Peter Honasen*. Nimen katsotaan olevan lähtöisin Pohjois-Friisinmaalta. Ruotsista on 1300-luvulta tietoja myös **Hunæf** sekä saksalaisista nimistä **Hunwald** ja keskialasaksalaisesta nimestä **Hunolt**. Osa *Hun*-alkuisista miehennimistä on lyhentymiä nimestä **Humbertus**.

Näyttää siltä, että mahdollista etunimikantaa on tavattu myös eri puolilta Suomea:

Suomen keskiaikaisissa lähteissä mainitaan

¹² SMS 4.

¹³ Viljo Nissilä 1954: 233.

¹⁴ Viljo Nissilä 1980: 135.

¹⁵ Rosa ja Volker Kohlheim 2012: 188.

¹⁶ *Sveriges medeltida personnamn*.

Lohjalla *Hwne Håkonson* 1382(?)¹⁷ (FMU I: 386)
 Uskelassa *Andris Hinnenin* 1405 (FMU II: 50)
 Tallinnassa porvari *Høno* 1440 (FMU III: 191)
 Turussa porvari *Inge Hynosson* eli Inge Hyynonpoika 1411¹⁸,
 Pirkkalassa *Olof Hineynen* 1466 (FMU IV: 255)
 Perniössä *Nils Hynöinen* 1477 (FMU IV: 468)
 Tuuloksen käräjillä *Lars Huna* 1488 (BFH I: 48) eli Lars Hunanpoika
 Roomassa paavin pakeilla pappi *Hyno Cock* Schwerinistä Pohjois-Saksasta (FMU V:
 393)
 Tukholmassa (kuninkaan kuoltua keskustelemassa siitä, miten uuden kuninkaan
 aikana maata lakien mukaan hallitaan) Pohjois-Suomesta mm. *Peder i Hynis* 1499
 (FMU VI: 142)

Esimerkiksi **Turusta** mainitun Ingen isän nimi, ilmeisesti etunimi tai sitten Ingen kotitalon nimi on ollut *Hyyno* tai *Hynnä*. Miehennimi *Inge* on skandinaavinen nimi. Lohjalla 1382 mainittu *Hwne* on selvästi etunimi ja isännimi on norjalainen *Håkon*; vrt. että Lohjalla on nykyäänkin paikannimi *Hynninhauta*.

Jämsän pitäjistä mainitaan Hämeen erämaiden luettelossa 1552 *Mortten Olsson Hynniälä* ja yhden miehen kalavesi ja metsäalueita paikassa *Wttana vesij* (Uuttana Jämsässä).¹⁹

Näistä esimerkeistä huomaamme, että kaikki samannimiset eivät varmasti voi olla sukua keskenään, eli pelkästään nimen perusteella ei voi tehdä sukujuontoja. Esimerkit kuitenkin osoittavat, että *Hyn*-alkuisen nimen kantajia on esiintynyt Suomessa ja muuallakin kuin Viipurinlahdella.

6 Hynninen sukunimenä – vanhaa levikkiä

Sukunimenä **Hynninen/Hynynen** mainitaan 1500-luvulla ainakin Etelä-Savossa ja Karjalan kannaksella. Vanhoissa asiakirjoissa nimi on kirjoitettu silloisen, ruotsin kieltä mukailevan oikeinkirjoituksen mukaisesti, joka ei ollut vielä vakiintunut. Siksi nimiasut vaihtelevat. Kirjurin tai kansan suusanallisesta käytöstä johtuen nimiasut ovat vaihdelleet myöhemminkin, varsinkin nimissä, joiden sisältöä ei ole ymmärretty. Ymmärtämisen vaikeus liittyy lähinnä lainanimiin. Sukunimi **Hynninen** on kirjoitettu myös muodossa *Hinninen*, *Hinni*, *Hininen*, *Hyninen* ja savolaisten mukana läntiselle talonmialueelle levinneenä sittemmin talon nimen mukaan joskus myös *Hynnilä* (esim. Kuortaneella) ja *Hyny* (Ol. Pyhäjärvi). Esimerkkejä Jääskestä (myös *Staffan*, *Ross*, *Hans*, *Matti*, *Antti*, *Marti*, *Joan/Iwan*):

Lau hyny 1545
Lau Hyni 1550

¹⁷ FMU I: 386. – Hakemiston mukaan voisi olla myös *Sune*.

¹⁸ Mustakirja.

¹⁹ *Todistuskappaleita Suomen historiaan*: 79.

Lauri hinnine 1554
Lass hinn 1559
Lauri hinnuinen 1559

virt. myös *peer huna* 1551
p Hwno 1551
J hunni 1552
p houni 1553
per hounio 1568

Savo:

Johan Habermanin maantarkastusluettelo Pien-Savosta 1620-luvulta (pohjana kadonnut vuoden 1561 Pohjois-Savon maantarkastusluettelo) sisältää seuraavat *Hynniseksi* tulkittavat maininnat:

*Bärtill hijn[...]*inen, lin Salmij Sooch[e]nn, Paloisen Byij, fol. 48v
Maatz Hijnninen, lin Salmij Sooch[e]nn, Ollickala Byij, fol. 50
Hindrich Hinnoin, 1562–1564, Rantasalmi, Putkisalmen neljännes, Osikonmäki

Suomen hopeaveroluetteloissa vuodelta 1571 on seuraavat tiedot:

Savo, Sääminki ja Juva:

Joan Hijnnin

Karjala, Viipurin pitäjä, Koivisto ja Säkkijärvi:

Lasse Huna (s. 23; Pentti Matinpojan nuottakunnasta; Lassella mm. 2 lehmää, 4 lammasta)

Hunasariby (s. 124)

Taipalsaari: *Marcus Hönen* (s. 80)

Viipurin ja Savonlinnan läänin henkikirjassa 1701 mainitaan seuraavat Hynniset:

Hindrich Hynnin, Joroinen

Lars Hyninen mh Joroinen

Lars Hynnin, Joroinen, Ruokoniemi

Jacob Hynnin mh, Br Peer, Joroinen

Peer Hynnin, Joroinen, Paloisby

Hindrich Hynnin mh Rantasalmi

Niels Hynnin mh, M: Hind: Hindrichs: mh, Sålдатz H:u, Mikkeli, Rämälä

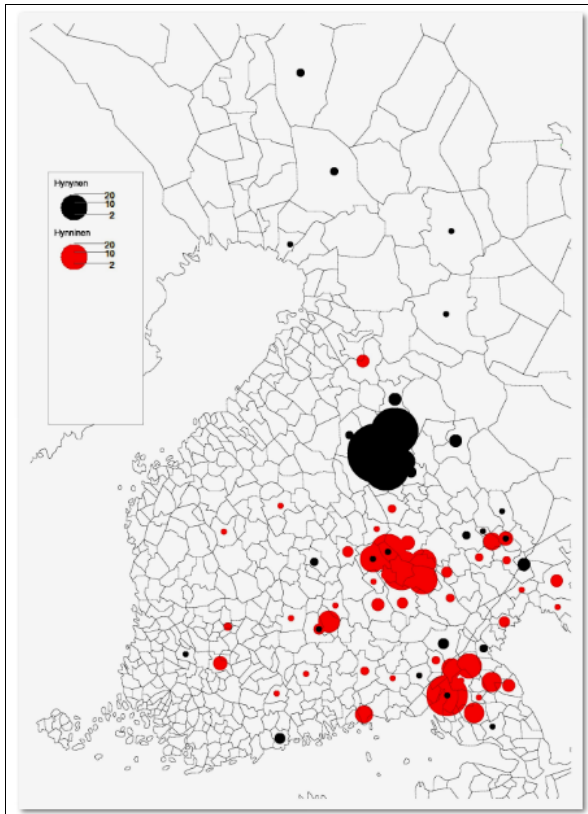
Petter Hynninen, Ruokolahti (Jääski)

Anders Hynninen mh, thomas mh (Kirvun kappeli)

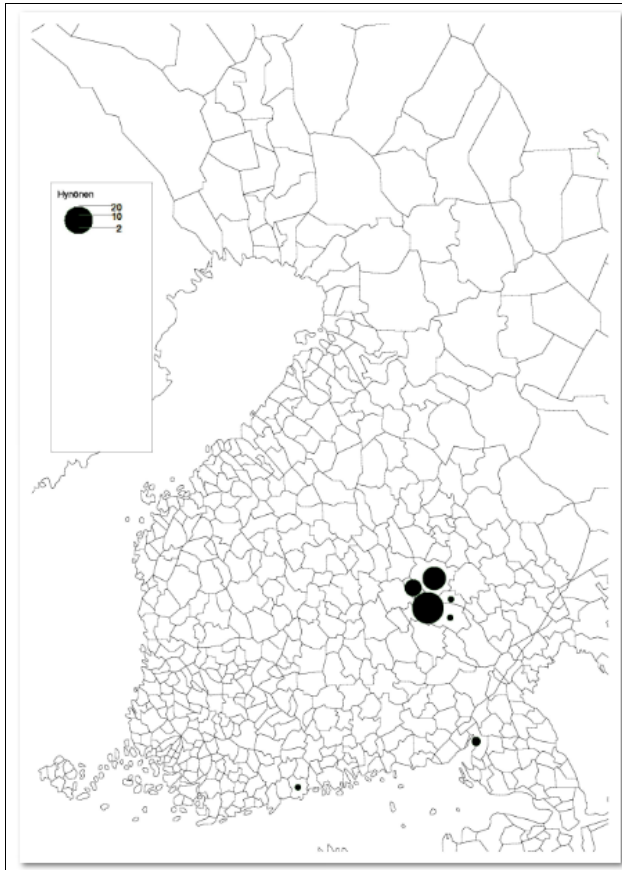
Möhemmin Alatorniolta Johan Jönss: *Hyni* 1722 = Johan Jönss: *Hynynen* 1727

7 Hynnisten, Hynysten ja Hynösten levikki ennen vuotta 1925

Sukunimien *Hynninen* ja *Hynynen* ikää ja kehitystä tarkastellessa on otetta huomioon myös sukunimien eriaikaiset levikit. Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmään on tallennettu muun muassa henkilöiden syntymäajat ja paikat. Seuraaviin karttoihin on merkitty Väestötietojärjestelmään sisältyvien, vuoteen 1925 mennessä syntyneiden miespuolisten Hynnisten, Hynysten ja Hynösten syntymäpaikat. Naiset olen jättänyt pois siksi, että avioituneet naispuoliset Hynniset kantoivat tuohon aikaan miestensä sukunimeä eivätkä siten siirtäneet omaa sukunimeään eteenpäin.

Kartta 2. Miespuolisten **Hynysten** ja **Hynnisten** levikki vuoteen 1925 mennessä. Hynyset on merkitty mustalla värillä, Hynniset punaisella. Ympyrän koko ilmaisee nimenkantajien määrän (2–20). Kartta: Toni Suutari, Kotimaisten kielten keskus.

Kartta 3. Miespuolisten **Hynösten** levikki vuoteen 1925 mennessä. Ympyrän koko ilmaisee nimenkantajien määrän (2–20). Kartta: Toni Suutari, Kotimaisten kielten keskus.

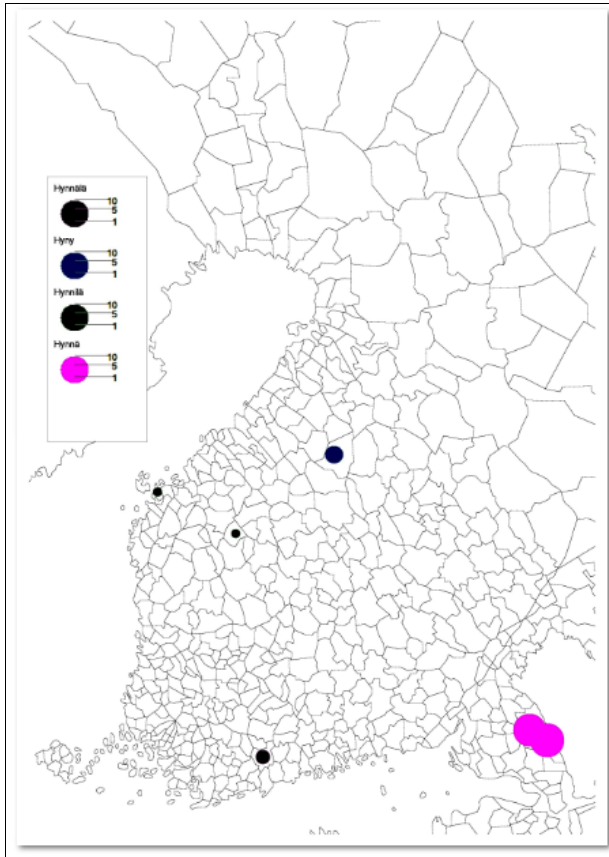
Äänteellisesti ja asuinpaikat huomioon ottaen joukkoon näyttäisi kuuluvan myös sukunimi **Hynönen**, joka on nykyään leimallisesti joroislainen ja varkautelainen. Joroisissa on *Hynnilä* ja *Hynölä* -nimiset talot, ja Joroisissa mainitaan sukunimeä *Hynninen* jo 1571 (Gebhard, liite I s. V). Sukunimi *Hynönen* näyttää olevan saman nimiperheen joroislainen muunnos.

Muutos Hynninen > Hynynen 1850-

Kirjoitusasut *Hynninen* ja *Hynynen* ovat vaihdelleet asiakirjoissa samoillakin henkilöillä. Esimerkiksi 22.2.1822 Iisalmen Haapajärvellä syntynyt Wilhelmiina **Hynninen** eli **Hynynen**, joka kuoli 2.8.1868 Iisalmen Salahmilla, mainitaan vuosina 1841, 1842 ja 1847 nimellä **Hynynen**, ja 1844, 1850 ja 1852 nimellä **Hynninen**. Ajan mittaan tämä sukunimi vakiintui Ylä-Savossa muotoon **Hynynen**.

8 Muiden Hyn-alkuisten sukunimien levikki

Poiketaanpa välillä Väestörekisterikeskuksen tietoihin ja tarkastetaan, missä ovat syntyneet **Hynnä**, **Hynnälä** ja **Hynnilä** -nimiset. Väestötietojärjestelmään on merkitty 1960-luvulta lähtien henkilöt, jotka siihen mennessä olivat elossa. Vanhimmat rekisteriin päässeet ovat syntyneet 1880-luvulla. Ydinalueiden löytämiseksi rajasin mukaan vuoteen 1925 mennessä syntyneet miehet.

Kartta 4. Miespuolisten **Hynnälä** (musta väri), **Hyny** (sininen), **Hynnälä** (musta) ja **Hyny** (violetti) levikki vuoteen 1925 mennessä. Ympyrän koko ilmaisee nimenkantajien määrän (2–20). Kartta: Toni Suutari, Kotimaisten kielten keskus.

Väestötietojärjestelmän mukaan **Hynnä**-sukuiset ovat syntyneet Metsäpirtissä ja Sakkolassa. HisKissä heitä mainitaan Sakkolasta yksi 1744, sitten Sakkolasta vuodesta 1832, Metsäpirtistä muutamia vuodesta 1890 alkaen ja Viipurin tuomiokirkkoseurakunnasta yksi *Hynnänen* 1897. **Hynnä** on siis kannakselainen sukunimi. – Tällä nimellä voi hyvin olla yhtymäkohtia Hynnisten ~ Hynysten ~ Hynösten nimeen.

Hynnälä-nimisiä miehiä on syntynyt Kuortaneella ja Mustasaassa, yksi kummassakin. Kuortaneella suku on sittemmin tällä nimellä jatkunut, Mustasaassa ei. Kuortaneen *Hynnälän* talon nimi perustuu – kuten aiemmin on talonnimien yhteydessä kerrottu – savolaisen uudisasukkaan sukunimeen *Hynninen*.

Hynnälä-nimisiä on syntynyt Vihdissä (vanhin, Hulda Emilia Pusula, tosin 1890 Pusulassa; hänelle ei mainita aiempaa sukunimeä).

Hyny-nimiset ovat lähtöisin Ol. Pyhäjärveltä eli aivan Pohjois-Savon tuntumasta Kiuruveden kyljestä. HisKissä **Hyny** mainitaan Ol. Pyhäjärvellä talon nimenä 1817, sukunimen paikalla vuodesta 1788, kirkonkirjat siellä alkavat vuodesta 1719. Olisivatko Pyhäjärven Hynyt alkuaan Ylä-Savon Hynysiä?

9 Nykyfrekvenssit

Nykyään sukunimillä on kantajia seuraavasti: **Hynninen** 1 882, **Hynnynen** 0, **Hynynen** 1 494, **Hynönen** 212 sekä **Hynnä** 173, **Hynnälä** 23 (otettu Vihdissä 1906 nimestä Henriksson, mutta vanhan talon nimen perusteella) ja **Hyny** 10. **Hynnälä**-nimisiä – jotka voidaan laskea Hynnisiin, mikäli sama suku on asunut *Hynnälä*-nimen sukunimeksi vakiintumiseen asti *Hynnälä*-nimisessä talossa – on 5, **Hynylä**, **Hynnylä** tai **Hynölä** -nimisiä ei yhtään. (VRK 22.6.2015)

10 Yhteenvetoa

Hynnisten lähtösija?

Jos Huunosten – ja ehkä Hynnistenkin – suvun lähtösijan pidetään Johannesta, on syytä luoda katsaus Johanneksen asutushistoriaan. Olavi Auteron mukaan²⁰ Johannes on ollut vielä 1100-luvulla täysin asumatonta seutua. 1200-luvulla saksalaiset saivat jalansijaa Baltiassa Suomenlahden eteläpuolella, mikä antoi sysäyksen myös Karjalan rannikon asuttamiseen, ja silloin alkoi Johanneksenkin asuttaminen. Johanneksen *Huunonsaari* oli 1500-luvulla jo vankasti asuttu kylä, mutta melko nuori, koska kaikki asukkaat olivat *Huna/Hunoi(nen)*-nimisiä eli nykyisen oikeinkirjoituksen mukaisesti Huunosia. Asutuksen alkuna on ollut yksi ainoa kantatalo. Siellä suku on myös säilynyt *Huunonen*-nimisenä, esim. Hiskin vihittyjen luettelossa mainitaan 1857 *Bondeson, ungarl Michel Andersson Huunonen* eli 'talollisenpoika, nuori mies Mikko Antinpoika Huunonen'. – Vanhan karjalaisen asutuksen joukkoon tuotiin vuoden 1293 eli ruotsalaisen marski Tyrgils Knuutinpojan ns. kolmannen, Viipurinlahden perukkaan ulottuneen ristiretken jälkeen lännestä myös ruotsalaisia uudisasukkaita sekä Viipurinlahden pohjoiselle rannikolle että Koivistolle. Perustettiin Viipurin linna. Ehkä joku tulokkaista siirtyi aikanaan Johannekseenkin? Pähkinäsaaren rauhan 1323 jälkeen Johannes kuului Ruotsin valtakuntaan.

Olavi Auteron mukaan Johanneksen vanhin asutuskerrostuma on peräisin Lappeesta ja Jääskestä, joiden miehet käyttivät vanhaa oikeuttaan kalastella Viipurinlahdella. Mutta paljon asukkaita on tullut vielä myöhään 1400- ja 1500-luvulta pohjoisesta: "Se asutusvirta, joka oli lähtöisin vanhoista karjalaispitäjistä, erikoisesti muinaisesta Muolaasta, ja suuntautunut Vuoksen reittiä Lappeeseen ja Etelä-Savoon, onkin osittain kääntynyt takaisin etelään."²¹

Ovatko Huunoset ja Hynniset samaa sukua?

Muinaisista ajoista emme koskaan asiakirjatietojen puuttuessa saa täysin selvää kuvaa. Nykyisin tiedossa olevan varassa voidaan lyhyesti tiivistää seuraavaa:

²⁰ Autero 1959: 21-.

²¹ Autero 1959: 30.

Huunoset ovat selvästi johannekselainen suku, se on asunut Johanneksessa vuosisatoja. Heistä ei ole varhaisia tietoja muualta. Suku on voinut saada nimensä *Huno/Hynö*-nimisen miehen mukaan viimeistään 1200–1400-luvulla. Tällainen miehennimi on germaanista perua.

Sitä, onko suvun kantaisä ollut alasaksalaista vai skandinaavista lähtöä, on vaikea ratkaista, sillä molemmilla tahoilla on tätä nimeä ollut käytössä. Mahdollista on sekin, että nimi olisi otettu käyttöön vierasmaalaisen esikuvan mukaan.

Viljo Nissilään aiempaan *Huunos* - ja ”mahdollisesti etuvokaalisiin asuihin *Hynni(nen)*, *Hynnä*, *Hyny(nen)*, *Hyyni(nen)*, *Hyynä(nen)*” – nimeä koskevaan tulkintaan verrattuna eroa on tullut sen verran, että siinä missä Nissilä katsoi lähtökohdaksi unkarilaisia tarkoittavan liikanimen, uudemmat tutkimustulokset pitävät miehennimeä *Huno* johdannaiseen vanhana germaanisena – siis alasaksalaisena tai skandinaavisena – ”etunimenä”.

Myös Hynnisten suvun lähtösijat näyttäisivät olevan Karjalan kannaksella, heitä on asunut ainakin Jääskessä useita perheitä 1500-luvulla. Hynnisiä on asunut vanhastaan muuallakin Kannaksella, kuten Antreassa, Heinjoella, Hiitolassa, Kaukolassa, Kirvussa, Kivennavalla, Muolaassa, VI. Pyhäjärvellä, Räisälässä ja Viipurin maaseurakunnassa Savosta ja Pohjois-Karjalasta puhumattakaan. Kivennavalla mainitaan Hiskissä 1700-luvulla myös *Huonosia*, sukunimeä *Houni* Viipurin maaseurakunnassa vuodesta 1688.

Jos Hynniset ovat samaa lähtöä kuin Huunoset, nimien mahdollinen eriytyminen olisi voinut tapahtua Viipurin Karjalassa. Toinen mahdollisuus on, että kyse on eri sukuista. Tällöin *Hynninen*-nimi olisi tulkittava sisältävän *Huno*-nimen jonkin *Hyn*-alkuisen variantin, jonka on täytynyt olla aikanaan varsin tavallinen miehennimi.

Lähteet

- AUTERO, OLAVI 1959: Esihistoriallinen aika. – *Johannes. Viipurin läänin Rannan kihlakuntaan kuuluneen Johanneksen pitäjän historia- ja muistelmateos*. Pieksämäki.
- BFH I = *Bidrag till Finlands historia*. I tryckt utgifna af Finska statsarkivet genom Reinhold Hausen. Statsarkivet, Helsingfors, 1881.
- GILLINGSTAM, HANS 1964. Den svenska adelns antagande av släktnamn. – *Historisk tidskrift* 84:1964.
- FMU I = HAUSEN, REINH. 1910: *Finlands medeltidsurkunder I. – 1400*. Kejsarliga senatens tryckeri, Helsingfors.
- FMU II = HAUSEN, REINH. 1915: *Finlands medeltidsurkunder II. 1401 – 1430*. Kejsarliga senatens tryckeri, Helsingfors.
- FMU III = HAUSEN, REINH. 1921: *Finlands medeltidsurkunder III. 1431 – 1450*. Statsrådets tryckeri, Helsingfors.
- FMU IV = HAUSEN, REINH. 1924: *Finlands medeltidsurkunder IV. 1451 – 1480*. Statsrådets tryckeri, Helsingfors.
- FMU V = HAUSEN, REINH. 1928: *Finlands medeltidsurkunder V. 1481 – 1495*. Kejsarliga senatens tryckeri, Helsingfors.
- FMU VI = HAUSEN, REINH. 1930: *Finlands medeltidsurkunder VI. 1496 – 1508*. Kejsarliga senatens tryckeri, Helsingfors.

- HisKi = historiakirjojen eli kirkonkirjoihin kuuluvien kastettujen, vihittyjen ja haudattujen luetteloiden hakemistotietokanta. Suomen Sukututkimusseura. www.genealogia.fi/historia
- KAJANTO, IIRO 1977: On the chronology of the cognomen in the republican period. Paris : Éditions de Centre national de la recherche scientifique.
- Kansalaisen Karttapaikka = Maanmittauslaitoksen maksuton karttapalvelu. <http://kansalaisen.karttapaikka.fi>
- KIPARSKY, VALENTIN 1974: Det ryska familjenamssystemet. – *Scietas scientiarum fennica* N.o 10: 3–9. Helsingfors.
- KOHLHEIM, ROSA JA VOLKER 2012: Duden: Lexikon der Vornamen. Dudenverlag: Mannheim - Zürich
- KULJU, PÄIVIKKI 1974: Kuortaneen kantatalojen nimet. Suomen kielen laudaturtyö, Helsingin yliopisto.
- Mustakirja = *Registrum ecclesiae aboensis eller Åbo domkyrkans Svartbok*. Finlands Statsarkivet genom Reinh. Hausen. Helsingfors 1890.
- NISSILÄ VILJO 1954: Etymologische Gruppierung des niederdeutschen Elements in der finnischen Nomenklatur. – *Ural-Altäische Jahrbücher XXXI*.
- NISSILÄ VILJO 1980: Germaanisen nimiaineiston etymologista ryhmittelyä Suomen nimistössä. – *Viipurin suomalaisen kirjallisuusseuran toimitteita 4*, s. 135.
- NISSILÄ, VILJO 1959: Johanneksen nimistöä. – *Johannes. Viipurin läänin Rannan kihlakuntaan kuuluneen Johanneksen pitäjän historia- ja muistelmateos*. Pieksämäki.
- PAIKKALA, SIRKKA 2004: *Se tavallinen Virtanen. Suomalaisen sukunimikäytännön modernisoituminen 1850-luvulta vuoteen 1921*. SKS, Helsinki.
- Pien-Savon pohjoisosien maantarkastusluettelo 1562–1564*. (Toim. Timo Alanen)
- PULGRAM, ERNST 1993/1950–1951: Historisch-soziologische Betrachtung des modernes Familiennamens. – *Reader zur Namenkunde II: Anthroponymie*. Hg. von Fr. Debus & W. Seibicke. Hildesheim.
- SCHÜTZEICHEL, RUDOLF 1982: Einführung in die Familiennamenkunde. – Max Gottschald: *Deutsche Namenkunde. Unsere Familiennamen*. Walter de Gruyter. Berlin – New York.
- SEIBICKE, WILFRIED 1998: *Historisches Deutsches Vornamenbuch. Band 2, F – K*. Walter de Gruyter – Berlin – New York.
- SMS 4 = Suomen murteiden sanakirja. Neljäs osa, *huka-itätös*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki, 1994.
- SOLIN, HEIKKI 1996: names, personal, Roman. – *The Oxford Classical Dictionary*. Third Edition. Oxford University Press. Oxford, New York. S. 1024–1026.
- SOLIN, HEIKKI 1998: Romerskt namnskick. – *Personnamn och social identitet. Handlingar från ett Natur och Kultur-symposium i Sigtuna 19–22 September 1996*. Konferens 42. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien.
- SOLIN, HEIKKI 2002: Zur Entwicklung des römischen Namensystems. – *Person und Name*. Walter de Gruyter, Berlin, New York.
- SOLIN, HEIKKI 2004a: Le trasformazioni dei nomi personali tra antichità e medioevo. – *Scritture dei monasteri. Atti del colloquio Roma Maggio 2002*.
- SOLIN, HEIKKI 2004b: Onomastics. – *Encyklopedia of Early Christian Art and Archeology*. Garland, New York.
- Suomen hopeaveroluettelo 1571. VII. Karjala*. Toim. Matti Walta. SHS, Helsinki 1987.
- Suomen hopeaveroluettelo 1571. Savo*. Toim. Matti Walta. SHS, Helsinki 1996.
- Sveriges medeltida personnamn. Förnamn. Band 3. Hans-logærth*. Utgivna av Institutet för språk och folkminnen, Uppsala 1995.
- Todistuskappaleita Suomen historiaan. Asiakirjoja, jotka valaiset kameraalisia oloja*. SKS 1892.

UNBEGAUN, BORIS OTTOKAR 1972: *Russian surnames*. Clarendon Press. Oxford.
Viipurin ja Savonlinnan läänin henkikirja 1701. Toim. Matti J. Kankaanpää 2003.
Väestökisterikeskus: Nimipalvelu www.vrk.fi ja Väestötietojärjestelmä.